

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE DIN BUCUREȘTI
I.O.S.U.D.**

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT
DOMENIUL ARTE VIZUALE**

**PINACOTECA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI:
METAMORFOZELE COLECȚIEI DE ARTĂ A CAPITALEI PÂNĂ ÎN 1989**

**Coordonator științific:
prof. univ. dr. Ruxandra Demetrescu**

**Student-doctorand:
Angelica-Eugenia Iacob**

**București
2025**

CUPRINS

Argument	p. 5
Metodologia cercetării	p. 14
Procesele de inventariere	p. 19
Ogindirea numerelor vechi de inventar în reconstituirile realizate	p. 25
Structura lucrării	p. 31

Capitolul 1. Precursorii Pinacotecii Municipiului București și premisele alcătuirii colecției de artă a capitalei

1.1. Pinacoteca Statului din București (1864)	p. 34
1.2. Definirea termenului de „pinacotecă”	p. 40
1.3. Premisele alcătuirii colecției de artă a Municipiului București	p. 55
1.4. Donația Filip Marin (1932)	p. 62

Capitolul 2. Înființarea Pinacotecii Municipiului București (1933) și primii ani de funcționare

2.1. Oferta de donație K.H. Zambaccian (februarie 1933)	p. 68
2.2. Dezbateri legate de înființarea unui muzeu național de artă	p. 70
2.3. Donația Imobilului <i>Amiral Vasile Urseanu</i> (mai 1933)	p. 72
2.4. Inaugurarea Pinacotecii Municipiului București (30 noiembrie 1933)	p. 78
2.5. Expoziții temporare	p. 82
2.5.1. Expoziția retrospectivă <i>Ion Negulici</i> (1934)	p. 82
2.5.2. Expoziția retrospectivă <i>Apcar Baltazar</i> (1936)	p. 85
2.5.3. Expoziția <i>Nicolae Grigorescu</i> (1938)	p. 89
2.6. Donația Ioan I. Movilă (1937-1938)	p. 94

Capitolul 3. Pinacoteca Municipiului București în 1940

3.1. Extinderea treptată a expoziției permanente	p. 101
3.2. Structura catalogului și opere identificate în Pinacoteca Municipiului București	p. 103

Capitolul 4. Muzeul Simu (1910) și Casa-Simu-Muzeu (1937)

4.1. Muzeul Simu: o inițiativă privată devenită instituție publică (1927)	p. 119
4.2. Selecția de artă franceză din Casa-Simu-Muzeu	p. 133
4.3. Structura expunerii din Casa-Simu-Muzeu	p. 135
4.4. Îmbogățirea patrimoniului	p. 139
4.5. Complexul Muzeului Simu	p. 146
4.6. Angajați ai instituției	p. 147

Capitolul 5. Mutarea Pinacotecii Comitetului Provizoriu al Capitalei la Casa-Simu-Muzeu (1949)

5.1. Evacuarea patrimoniului în timpul celui de-al Doilea Război Mondial	p. 151
5.2. Schimbările la nivel instituțional începând din anul 1944	p. 153
5.3. Mutarea Pinacotecii Comitetului Provizoriu al Capitalei la Casa-Simu-Muzeu	p. 159
5.4. Expunerile din 1949 și 1950	p. 164
5.5. Dezvoltarea expoziției <i>Bucureștii în arta plastică</i>	p. 169
5.6. Contribuția la organizarea expozițiilor interregionale	p. 173

Capitolul 6. Fenomenul mobilității bunurilor de patrimoniu

6.1. Opere de artă ale Pinacotecii Municipiului București repartizate către alte instituții	p. 181
6.2. Lucrări ale Muzeului Simu transferate către nou înființatul Muzeu de Artă al R.P.R.	p. 190
6.3. Obiecte repartizate muzeelor de la Serviciul Bunuri al Sfatului Popular al Capitalei	p. 194
6.4. Demolarea complexului Muzeului Simu (1961)	p. 202
6.5. Generalizarea transferurilor de bunuri	p. 204

Capitolul 7. Mutarea în sediul din Str. Biserica Amzei (1962)

7.1. Sediul din Str. Danielopol nr. 2 (1961-1962) și mutarea în Str. Biserica Amzei nr. 7-9 ...	p. 210
7.2. Expoziția <i>Artiști din trecut oglindind Bucureștii de altă dată</i> (1964)	p. 211
7.3. Muzeul de Artă al Municipiului București <i>Anastase Simu</i> (1969)	p. 213
7.4. Planurile de expunere din 1971 și 1973	p. 214
7.5. Expozițiile volante	p. 218
7.6. Galeriile de Artă ale Municipiului București (1975)	p. 227

Capitolul 8. Schimbările intervenite după cutremurul din 1977

8.1. Evacuarea obiectelor	p. 230
8.2. Înființarea Muzeului Colecțiilor de Artă (1978)	p. 232
8.2.1. Transferul fondului Simu la Muzeul Colecțiilor de Artă	p. 234
8.2.2. Mutarea Pinacotecii Municipiului București în Str. Obedenaru nr. 3 (1979), la fostul sediu al colecției de artă comparată Alexandra și Barbu Slătineanu	p. 235
8.3. Muzeul de istorie și artă al Municipiului București (1984)	p. 237
8.4. Expunerea din 1987	p. 243
Concluzii	p. 245
Bibliografie selectivă	p. 253
ANEXA 1: Pinacoteca Municipiului București în 1949 (proiect catalog)	p. 264
ANEXA 2: Lucrări din Pinacoteca Municipiului București transferate către Muzeul de Artă al R.P.R. în 1949-1954	p. 281
ANEXA 3: Lucrări din Muzeul Simu transferate către Muzeul de Artă al R.P.R. în perioada anilor 1948-1949	p. 291
ANEXA 4: Expoziții volante organizate în perioada 1964-1971	p. 298
Pinacoteca Municipiului București în 1940	p. 301
Pinacoteca Municipiului București în 1950	p. 377
Expoziția permanentă <i>Bucureștii în arta plastică</i>	p. 407
Muzeul de artă al municipiului București <i>Anastase Simu</i> în 1971	p. 415
Pinacoteca Municipiului București în 1987	p. 447

PINACOTECA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI: METAMORFOZELE COLECȚIEI DE ARTĂ A CAPITALEI PÂNĂ ÎN 1989

Pinacoteca Municipiului București din cadrul Muzeului Municipiului București (MMB) reprezintă una dintre cele mai importante colecții de artă din capitală, care prezintă câteva particularități ținând cont chiar de tipul colecției (colecție de artă a orașului), înființarea acesteia (inițiativă a autorităților locale), donațiile primite (în special din partea unor colecționari care au activat în București, dar și din partea multor artiști sau rude ale acestora care au locuit, de asemenea, în București), achizițiile făcute pentru îmbogățirea patrimoniului (de multe ori direct de la artiști și din expozițiile organizate în perioada de achiziționare a operelor), la care s-au adăugat uneori comenzi în perioada comunistă.

Sigur că patrimoniul găzduit nu se referă strict la București, chiar dacă de-a lungul timpului a existat un interes mai mare sau mai mic de documentare a devenirii Bucureștiului prin intermediul peisajelor, portretelor sau scenelor de gen. Această direcție, inițiată încă din primii ani de existență a colecției publice, oglindită de înființarea unei Secții Documentare – după cum stă mărturie primul catalog al expunerii din 1940¹, a căpătat o amploare deosebită începând din 1952, atunci când colecției i-a fost schimbată titulatura în Bucureștii în arta plastică. Totuși, fiind vorba despre o pinacotecă a orașului, aspectul documentar a fost subsumat calităților artistice considerate a fi necesare unei opere care să facă parte din această colecție.

Analiza Pinacotecii Municipiului București este indisolubil legată de cea a Muzeului Municipiului București inițiat de Primăria Capitalei, sub umbrela căruia se află astăzi. În momentul înființării colecției de artă, cele două organizații au avut un director comun (Doctorul George Severeanu). În perioada 1938-1984 secțiunile de istorie și de artă s-au desprins și au funcționat independent una de cealaltă, ca instituții cu personalitate proprie. Activitatea MMB fiind foarte dinamică în primii ani de după înființare, a convins și a atras donatori potențiali inclusiv din zona artelor plastice. Observăm astfel că autoritățile au dat dovadă de viziune separând colecția de artă de celelalte secții ale muzeului.

În jurul nașterii Pinacotecii Municipiului București au avut loc dezbateri, s-a discutat rolul unei astfel de colecții, s-a dorit alcătuirea unui muzeu de talie națională după model occidental –

¹ *Pinacoteca Municipiului București – Catalog*, Atelierele Ziarului Universul, 1940, pp. 27-32.

exemplul Muzeului Luvru având darul de a entuziasma atât autoritățile, cât și comunitatea. Inițiativa rămasă fără finalitate a colecționarului K.H. Zambaccian de a oferi Primăriei Municipiului operele sale de artă la începutul anului 1933, cu condiția construirii unui sediu pentru un muzeu de artă, a mers suficient de departe încât arhitecta Henrieta Delavrancea Gibory a pregătit planuri pentru noua clădire a Muzeului Comunal – Colecția Zambaccian. În ton cu vremurile, față de clădirea Muzeului Simu² ridicată în primul deceniu al secolului al XX-lea, pentru care se optase pentru o arhitectură clasicizantă, planurile Henrietei Delavrancea Gibory propuneau forme moderniste, cu volume geometrice, dezvoltate pe orizontală. Planuri care, realizate pornind de la Colecția Zambaccian, vedeau totuși o talie prea restrânsă pentru ceea ce presupunea un muzeu național de artă. Această atmosferă efervescentă trebuie pusă în legătură cu dezbaterile anterioare, pornite încă din secolul al XIX-lea, legate de înființarea unor muzee naționale.

Lucrarea urmărește un parcurs cronologic (axat pe istoria pinacotecii municipale din 1933 până în 1989 și cu câteva trimiteri către perioada recentă) și problematic (modalitățile de îmbogățire a patrimoniului și instabilitatea instituțională, evidentă mai ales în perioada de fuziune cu Muzeul Simu). Câteva studii de caz ilustrează detaliat anumite fenomene pe care le-am surprins pe parcursul contextualizării existenței colecției de artă a capitalei, cu scopul de a explicita caracteristicile mai generale observate și descrise.

În secțiunea introductivă abordăm necesitatea realizării unei cercetări ample privind istoria Pinacotecii Municipiului București pornind de la încrucișarea unor surse documentare (bibliografie de specialitate, arhive, informații provenind din procesele de inventariere, mărturii dezvăluite chiar de obiectele supuse studiului), cu obiectivul explicit de a contribui la proiectul expozițional care urmează să fie dezvoltat de către Muzeul Municipiului București în vederea pregătirii unei expoziții permanente a colecției de artă a capitalei în noul sediu alocat de către autoritățile locale pe Str. Lipscani nr. 18-20 (fostul Palat Dacia-România).

Considerăm că o valoare adăugată este reprezentată de realizarea reconstituirilor expunerilor practicate în diferite perioade, în majoritatea sediilor în care Pinacoteca Municipiului București a fost găzduită de-a lungul timpului. Astfel, fiecare etapă importantă parcursă de colecție este oglindită într-o secțiune realizată pe formatul unui catalog de expoziție. Reconstituirile ilustrează

² Pe parcursul tezei, pentru a diferenția muzeul privat inaugurat în anul 1910, care adăpostea colecția Anastase și Elena Simu, de Muzeul de Artă al Municipiului București *Anastase Simu*, precum și pentru a sugera contribuția Elenei Simu la dezvoltarea colecției, vom utiliza titulatura de Muzeul Simu.

atât parcursul cronologic pe care ne-am propus să-l urmărim, cât și îmbogățirea patrimoniului prin donații, achiziții, comenzi și transferuri, aducând argumente în privința instabilității instituționale din perspectiva titlaturilor folosite, sediilor diferite, obiectelor expuse.

Capitolul 1 problematizează modalitatea de definire a termenului de „pinacotecă”, prezintă precursorii colecției de artă a capitalei (cu un accent pus pe Pinacoteca Statului din București, fondată în 1864), dar și contextul primelor decenii ale secolului al XX-lea, cu prezentarea Donației Filip Marin, oferită autorităților locale în 1932.

Capitolul 2 se referă la dezbaterile privind înființarea unui muzeu național de artă, la apariția și inaugurarea Pinacotecii Municipiului București în 1933, apoi la primii ani de funcționare, cu un subcapitol dedicat expozițiilor temporare organizate, de tipul retrospectivelor de artist (Ion Negulici și Apcar Baltazar) și al expozițiilor comemorative (Nicolae Grigorescu). Secțiunea subliniază importanța donațiilor pentru decizia autorităților de a fonda o colecție de artă a capitalei, prezentând Oferta de donație primită din partea colecționarului K.H. Zambaccian, Donația imobilului „Amiral Vasile Urseanu”, care a asigurat primul sediu al pinacotecii municipale, și Donația Ioan I. Movilă, primită după câțiva ani de la înființarea colecției.

Capitolul 3 prezintă extinderea treptată a expoziției și conținutul circuitului de vizitare din anul 1940, pornind de la singurul catalog tipărit al expunerilor permanente ale Pinacotecii Municipiului București. Acesta este detaliat în prima reconstituire realizată, ilustrată prin operele păstrate în patrimoniul actual.

Capitolul 4 este dedicat Muzeului Simu și Casei-Simu-Muzeu, oferind un context pentru următoarea etapă din istoria Pinacotecii Municipiului București. Din această perspectivă, am pus accent pe structura expunerii din Casa-Simu-Muzeu, în care urma să fie mutată colecția de artă a capitalei, și am oferit câteva detalii inedite privind complexul Muzeului Simu.

Mutarea Pinacotecii Comitetului Provizoriu al Capitalei (așa cum a fost denumită, tranzitoriu, Primăria Municipiului București) la Casa-Simu-Muzeu în 1949 reprezintă Capitolul 5, o secțiune mai complexă și mai consistentă a lucrării. Astfel, discutăm despre perioada premergătoare mutării, evacuarea patrimoniului în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, schimbările la nivel instituțional începând din anul 1944, precum și modificările de titulaturi și sedii, care reflectă schimbarea de viziune în ceea ce privește rolul muzeelor, în ton cu noul regim politic. Instabilitatea perioadei este exemplificată prin două reconstituiri, respectiv expunerea pregătită la scurtă vreme după mutare, în anul 1950, apoi schimbarea de profil a colecției prin utilizarea

titlaturii *Bucureștii în arta plastică*³. De asemenea, analizăm contribuția reprezentanților instituției la organizarea expozițiilor interregionale de artă contemporană, patronate de autoritățile locale, cu un important rol de propagandă.

Capitolul următor, care poartă numărul 6, ridică problema fenomenului mobilității bunurilor de patrimoniu, exemplificând transferul obiectelor considerate a fi reprezentative, de valoare republicană, către nou înființatul Muzeu de Artă al R.P.R., circulația excesivă a operelor de artă între diverse instituții, repartizarea unui număr consistent de obiecte de la Serviciul Bunuri al Sfatului Popular al Capitalei⁴ către muzeele din subordine și generalizarea transferurilor de bunuri după demolarea complexului Muzeului Simu în 1961.

Capitolul 7 analizează mutarea colecțiilor reunite ale Muzeului Simu și *Bucureștii în arta plastică* în sediul din Str. Biserica Amzei nr. 7-9 în anul 1962, urmată de modificarea titlaturii în 1969, respectiv Muzeul de Artă al Municipiului București *Anastase Simu*. Activitatea expozițională este studiată pornind de la catalogul cu titlul *Artiști din trecut oglindind Bucureștii de altă dată* (1964)⁵, însoțită de o prezentare a expozițiilor volante și o analiză comparativă a expunerii permanente din anii 1971 și 1973, inclusiv cu o secțiune de reconstituire pentru anul 1971. Finalul capitolului este dedicat Galeriilor de Artă ale Municipiului București (GAMB), care au găzduit expoziții de artă contemporană începând din anul 1975.

Cutremurul din 1977 este urmat de schimbări nefaste pentru obiectele de patrimoniu, evacuate în mai multe sedii în care condițiile de conservare erau, de multe ori, precare, așa cum arătăm în Capitolul 8. Un an mai târziu a fost înființat Muzeul Colecțiilor de Artă, secție a Muzeului de Artă al R.S.R., către care s-a transferat Fondul Simu, dar și alte colecții bucureștene, printre care se număra și Colecția de artă comparată Alexandra și Barbu Slătineanu. Fostul sediu al acesteia a fost alocat ulterior Pinacotecii Municipiului București. După comasarea muzeelor municipale de artă și de istorie în anul 1984, analizăm expunerea permanentă din anul 1987, detaliată într-o reconstituire dedicată.

Cercetarea s-a concentrat pe următoarele direcții: aprofundarea informațiilor legate de istoria Pinacotecii Municipiului București până în 1989, realizarea unor reconstituiri relevante pentru tipurile de expunere practicate de-a lungul timpului și, în paralel, investigarea provenienței unui

³ În materialele de epocă se folosește atât titlatura *Bucureștii în arta plastică*, cât și *București în arta plastică*.

⁴ Titlatura autorităților locale în perioada 1950-1968.

⁵ *Artiști din trecut oglindind Bucureștii de altă dată*, Muzeul Bucureștii în arta plastică, tipărit la Combinatul Fondului Plastic, 1964.

număr consistent de lucrări și a studierii unor artiști. Sunt lămurite astfel date importante legate de sediile care au găzduit colecția, dezvoltarea acesteia și expunerile din diverse perioade. Considerăm că o contribuție semnificativă a lucrării este reprezentată și de clarificarea raporturilor Pinacotecii Municipiului București cu Muzeul Simu, direcție foarte puțin cunoscută, care necesită aprofundări suplimentare. În plus, aspecte particulare ale activității desfășurate de instituție sunt reprezentate de expozițiile itinerante organizate în perioada anilor 1950-1980 (numite în epocă „volante”), de participarea la organizarea expozițiilor interregionale și, după 1975, de evenimentele inaugurate la Galeriile de Artă ale Municipiului București.

Modalitatea de organizare a expozițiilor, temele alese, operele selectate, artiștii prezentați începând din perioada interbelică reprezintă o orientare valoroasă în cercetare. Caracteristicile expozițiilor trebuie privite într-un context mai larg, al societății care le-a generat. Pentru că, mai mult sau mai puțin explicit, prin expozițiile permanente și prin cele tematice organizate, muzeele au fost și sunt în pas cu evenimentele, ilustrează anumite preocupări și își propun să educe publicul, să transmită anumite mesaje, să traducă într-un anumit fel creația artistică.

Proveniențele operelor sunt relevante din perspectiva păstrării memoriei unor donatori generoși, care au crezut în destinul acestei colecții de artă a capitalei, prin prisma recunoașterii abuzurilor la care au fost supuse anumite victime ale regimului comunist cărora li s-au confiscat bunurile, dar și din perspectiva achizițiilor care se operau cu sprijinul autorităților, de multe ori în vederea încurajării artiștilor în viață. Trecând dincolo de aceste aspecte evidente, care clarifică tendințe ale colecționismului românesc și pot genera anumite concluzii cu privire la valorile apreciate de specialiștii care făceau parte din comisiile de achiziții și de autoritățile care le aprobau, sunt problematizate și transferurile repetate, extrem de des practicate – în special în perioada de început a comunismului. Acest fenomen al mișcării bunurilor culturale este atât de amplu încât are tendința de a dezarma cercetătorii interesați de proveniențele bunurilor pe care le au în grijă. Vom parcurge exemple de lucrări care au fost transferate în mod repetat între diverse instituții, ceea ce înseamnă că elucidarea traseului pe care l-au urmat se poate face în mod realist și eficient doar prin alcătuirea unor echipe de lucru mai ample, care să reprezinte toate organizațiile implicate, și foarte puțin prin cercetări individuale, care se pot opri mai degrabă la anumite studii de caz.

În momentul înființării Pinacotecii Municipiului București în 1933, patrimoniul a fost alcătuit în principal din transferuri de la Primăria Municipiului București și de la Muzeul Municipiului București, care deja beneficia de o colecție care includea și o secțiune artistică.

Deosebit de util, transparent și profesionist este faptul că registrul de evidență s-a notat, acolo unde existau informații suplimentare, și detalii privind proveniența obiectului înainte de intrarea în colecția de artă a capitalei. Pe parcursul lucrării, utilizăm expresia Pinacoteca „istorică” a Municipiului București întrucât considerăm că perioada 1933-1949 reprezintă o etapă coerentă în dezvoltarea colecției, aceasta suferind schimbări majore după mutarea la Casa-Simu-Muzeu în 1949.

După venirea la putere a regimului comunist, loturi întregi de opere de artă au fost transferate de la Serviciul Bunuri al autorităților locale, proveniența anterioară a acestora nefiind clarificată nici până astăzi. Vom semna, în curgerea cronologică a acestei cercetări, un studiu de caz în care am dispus de informații suplimentare. Atragem însă atenția asupra acestui fenomen care considerăm că ar trebui analizat separat, ideal în echipe care să includă și istorici specializați, întrucât este foarte probabil ca aceste lacune să ascundă și obiecte dobândite prin confiscări abuzive.

Menționăm că și în prezent muzeele au obligația, la solicitarea instituțiilor abilitate, să primească în custodie obiecte de valoare în cazul unor procese penale sau civile. Însă trebuie punctat fenomenul confiscărilor abuzive specifice perioadei de început a comunismului, prin care au fost ridicate colecții întregi de la persoane care au părăsit țara (așa numiții „absenteiști”), de la persoane arestate sau deportate din motive politice.

Dorim să atragem atenția asupra dificultăților de urmărire a mișcărilor obiectelor de patrimoniu de la finalul deceniului cinci și prima parte a deceniului șase al secolului al XX-lea, perioada fiind caracterizată de schimbări majore în domeniul muzeal și, din punctul de vedere al valorilor deținute de muzee, de schimbări ale autorităților tutelare și de inventarieri succesive.

Reconstituirile expoziționale propuse în materialul nostru parcurg câteva decenii ale secolului al XX-lea, punctând și exemplificând viziunea asupra rolului muzeelor, preferințele artistice din perioadele supuse analizei, modalitățile de îmbogățire a colecției, dar și schimbările intervenite în societate, care își pun amprenta asupra expunerilor practicate. Primul moment ilustrat de aceste reconstituiri se referă la anul 1940, când Pinacoteca Municipiului București a publicat primul său catalog, al operelor prezentate la sediul din actualul Observator Astronomic „Amiral Vasile Urseanu”. Această publicație reprezintă, de fapt, singurul catalog de expunere permanentă a colecției de artă a capitalei.

Și în ceea ce privește sediile, Pinacoteca Municipiului București a urmat un pelerinaj destul de complicat, iar reconstituirile surprind expunerea practică în fiecare dintre aceste spații (cu

excepția sediului de tranzit din Str. Danielopol nr. 2). Astfel, după clădirea Amiralului Vasile Urseanu, colecția a fost găzduită în Casa-Simu-Muzeu (1949-1961), apoi la un sediu din Str. Danielopol nr. 2 (1961-1962), în Str. Biserica Amzei nr. 7-9 (1962-1977). În urma seismului din martie 1977 întregul patrimoniu a fost evacuat la Muzeul de Artă al R.S.R. (actualul Muzeu Național de Artă al României) și nu numai, apoi colecția rămasă din Fondul Simu a fost transferată la Muzeul Colecțiilor de Artă (1978). În schimb, documente ale Muzeului Simu au rămas în instituție, Muzeul Municipiului București valorificând, în ultimii ani, acest important fond documentar. Ultimul imobil alocat Pinacotecii Municipiului București până în 1989 a fost în Str. Obedenaru nr. 3 (fostul sediu al Colecției de artă comparată Slătineanu), începând din 1979 și până în 1995, când clădirea a fost retrocedată urmașilor.

Istoria Pinacotecii Municipiului București este puțin cunoscută și extrem de lacunară, bibliografia referitoare direct la această colecție fiind foarte restrânsă. Printre materialele cele mai importante amintim catalogul publicat în 1940, capitolul scris de Amelia Pavel referitor la Muzeul Simu și București în arta plastică⁶, precum și un articol publicat în *Materiale de Istorie și Muzeografie* semnat de Petre Dache⁷. Mai recent, s-au dus câteva demersuri de clarificare a unor informații și de semnalare a valorii patrimoniului și a necesității de a avea un sediu propriu prin câteva inițiative, cum ar fi expoziția organizată în 1999 la Palatul Parlamentului, însoțită de un mic catalog⁸, precum și expoziția deschisă la Palatul Suțu în 2015, *Pinacoteca București – un proiect interbelic*, însoțită, de asemenea, de un catalog⁹, care apoi a fost itinerată și la Muzeul de Artă din Brașov. Eforturile de cercetare s-au intensificat în ultimii ani prin organizarea unor expoziții tematice cu opere din patrimoniul Pinacotecii Municipiului București la Palatul Suțu, dar și prin inițiativa de a publica *Repertoriul de pictură*, care în prezent a ajuns la cel de-al treilea volum, deja pregătit pentru tipar.

O componentă importantă a demersurilor pe care le-am făcut a fost reprezentată de cercetarea în arhive – în primul rând în Arhiva de artă a MMB, care păstrează atât un fond propriu, cât și fondul provenind de la Muzeul Simu. Pentru completarea unor informații lacunare, în special

⁶ Amelia Pavel, „Muzeul București în arta plastică și colecția Simu”, în *Muzeele capitalei – arte plastice și etnografice*, Editura Științifică, București, 1966.

⁷ Petre Dache, „Pinacoteca Municipiului București la început de drum (1933-1940)”, în *București - Materiale de Istorie și Muzeografie*, XII, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, 1997. *Bmim.muzeulbucurestiului.ro* (august 2023).

⁸ Catalogul expoziției *Universul picturii. Pinacoteca Municipiului București*, deschisă la Palatul Parlamentului, Sala de expoziții Constantin Brâncuși, august-septembrie 1999, București, Editura Monitorul Oficial, 1999.

⁹ *Pinacoteca Bucureștiului. Un proiect interbelic*, catalog expoziție, Palatul Suțu, Muzeul Municipiului București, 2016.

legate de perioada de înființare a Muzeului Municipiului București și de constituire a colecției de artă a orașului, dar și pentru perioada așa-numitei „revoluții culturale” și pentru anul 1984, care a punctat comasarea dintre muzeele de istorie și de artă ale municipalității, a fost necesară extinderea cercetării în Arhiva Muzeului Municipiului București, dar și la Serviciul Municipiului București al Arhivelor Naționale ale României, în fondul dedicat Primăriei Municipiului București. Pentru clarificarea unor aspecte care țineau de diversele transferuri practicate în anumite perioade – în momentul luării deciziei de înființare a colecției de artă a orașului, transferurile practicate la scară mare în anii '50 –, documentele din arhiva colecției au fost consultate în paralel cu informații provenite din alte departamente din Muzeul Municipiului București (Secția Istorie, Secția Patrimoniu și Evidență Centralizată și Informatizată).

Și, în special pentru a putea ilustra transformarea tipurilor de expunere folosite de-a lungul timpului, s-a apelat la o cercetare încrucișată – în bibliografia de specialitate, în arhive, în presa vremii, dar și în Arhiva de Fotografie „Mihai Oroveanu”, cu sprijinul Salonului de proiecte. Pentru perioada mai recentă, în special pentru documentarea ultimului sediu care a găzduit Pinacoteca Municipiului București, s-au consultat și documente aflate la Serviciul Tehnic al MMB.

În cadrul cercetării au rezultat cinci secțiuni de reconstituiri ale expunerilor practicate în patru sedii diferite ale Pinacotecii Municipiului București de-a lungul existenței sale (din anii 1940, 1950, 1958, 1971 și 1987). Pentru a prezenta rezultatele demersului, am optat pentru realizarea unor materiale tip catalog, care să ofere câteva direcții privind parcursul circuitului expozițional, pe baza unor planuri publicate sau aflate în arhiva muzeului.

Inventarierea reprezintă un instrument de lucru necesar în orice tip de colecție, fie aceasta publică sau privată, iar analiza structurii Pinacotecii Municipiului București s-a dovedit a fi un demers dificil, întrucât numerele de inventar s-au modificat în timp de mai multe ori, începând din 1950. Din această perspectivă, cercetarea documentelor a fost dublată de analiza obiectelor în original, pentru studierea numerelor de pe spatele lucrărilor din nucleul mai vechi al colecției.

Teza de față privind istoria Pinacotecii Municipiului București este benefică și necesară în vederea pregătirii galeriei care urmează să fie instalată în clădirea fostului Palat al Societății de Asigurări Dacia-România, situată în centrul istoric al orașului. În plus, cercetarea a documentat și recuperat memoria unor donatori reprezentativi pentru alcătuirea colecției de artă a municipiului, stabilind o punte între obiectele oferite cu generozitate de colecționari și artiști în diverse perioade și donațiile contemporane.

Lucrarea prezintă beneficii pentru specialiștii interesați de parcursul Pinacotecii Municipiului București și al Muzeului Simu, pentru autoritățile locale, pentru artiști și colecționari, dar și pentru vizitatorii pe care galeria care urmează să se deschidă îi va avea, însă considerăm că are o contribuție relevantă și din perspectiva cercetării proveniențelor operelor de artă. Amintim faptul că unul dintre argumentele transferurilor de obiecte dintr-o instituție în alta a fost ordonarea colecțiilor pe baze științifice, tehnice, artistice și istorice, cu scopul explicit de specializare a instituțiilor muzeale.

Menționăm că cercetarea ne-a permis familiarizarea cu documentele de arhivă și deprinderea unei metode de lucru în vederea urmăririi traseului unui obiect prin încrucișarea unor surse primare și verificarea rezultatelor prin martorii păstrați chiar de obiectele de artă. Acesta considerăm că reprezintă unul dintre cele mai valoroase rezultate ale cercetării întrucât, odată abordarea clarificată, metoda se poate aplica, în timp, majorității obiectelor care nu au lămurită situația provenienței.

Situația pe care am surprins-o pe parcursul lucrării noastre este extrem de complicată și necesită o cercetare foarte amplă, precum o conștientizare și asumare a fenomenului inclusiv la nivel politic și legislativ, precum și echipe de lucru complexe, care să acopere mai multe tipuri de specializări. Am semnalat, pe parcursul tezei, câteva situații de transferuri care ar putea proveni din confiscări abuzive din perioada comunistă. Considerăm că ar fi mai mult decât necesară alcătuirea unei organizații responsabile cu cercetarea provenienței obiectelor intrate în patrimoniul muzeelor în perioada comunistă, cu o misiune similară cu cea a Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Cercetarea proveniențelor a luat amploare la nivel internațional în ultimele decenii, existând analize specifice în funcție de situațiile particulare în care n-au fost respectate drepturile de proprietate asupra obiectelor. Un model de organizație europeană este German Lost Art Foundation¹⁰ care, pornind de la Principiile de la Washington din 1998, a dezvoltat o abordare de urmărire și returnare a proprietăților culturale confiscate de naziști. Fundația gestionează două baze de date intitulate Lost Art și Proveana, în care sunt prezentate obiecte susceptibile de a fi restituite¹¹. În ultimii ani, German Lost Art Foundation, în colaborare cu alte instituții (inclusiv ICOM Germania), a elaborat un manual publicat în 2019, cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii, versiunea în limba engleză purtând titlul *Provenance research manual to identify cultural*

¹⁰ German Lost Art Foundation, <https://kulturgutverluste.de/> (iulie 2023).

¹¹ German Lost Art Foundation: Lost Art și Proveana, <https://www.lostart.de/en/start> și <https://www.proveana.de/en/start> (iulie 2023).

property seized due to persecution during the national socialist era (Manual de cercetare a provenienței în vederea identificării proprietății culturale confiscate din cauza persecuțiilor epocii național-socialismului)¹². Metodele enumerate în publicație pentru cercetarea proveniențelor pornesc de la obiect, de la cercetarea arhivelor, de la literatură secundară și resurse online și, nu în ultimul rând, de la genealogii, de la cercetări privind persoane sau instituții.

Deosebit de util din perspectiva tezei de față este faptul că în anul 2017 German Lost Art Foundation a schițat documentul intitulat *Initial Framework for Research into Cultural Assets Seized in the Soviet Occupation Zone and the GDR* (Cadru inițial de cercetare a bunurilor culturale confiscate în zona de ocupație sovietică și în Republica Democrată Germană), care subliniază necesitatea dezvoltării cercetării proveniențelor. Întrucât s-a observat că pentru perioada 1949-1989 lipsesc atât studiile de caz, cât și analizele ample, din mai multe perspective, s-au stabilit câteva măsuri inițiale în vederea încurajării inițiativelor de acest tip, printre care se numără cercetarea proprietăților, identificarea de finanțări pentru piese singulare sau grupuri de obiecte din muzee, biblioteci și arhive, în paralel cu dezvoltarea resurselor umane, astfel încât cercetarea proveniențelor să devină sistematică în aceste tipuri de instituții. Din perspectiva nevoii de cercetare a patrimoniului în vederea identificării obiectelor culturale confiscate, accesul la arhive relevante este privit drept crucial.

Pinacoteca Municipiului București: metamorfozele colecției de artă a capitalei până în 1989 este o incursiune în desfășurarea cronologică a unor evenimente pe care le considerăm reprezentative pentru înțelegerea modului de alcătuire a colecțiilor publice pe parcursul secolului trecut la noi în țară, iar anumite aspecte surprinse în lucrare ar putea reprezenta chei de descifrare a modului de funcționare a muzeelor contemporane, având repercusiuni până în prezent.

Înființată în 1933, Pinacoteca Municipiului București a fost confundată cu Pinacoteca Statului din București, a fost afectată de-a lungul timpului de lipsa unui sediu propriu și de circulația bunurilor între instituții, însă existența acesteia a fost apreciată, astfel că a beneficiat de donații și de achiziții ale autorităților locale care veneau în sprijinul artiștilor. După schimbarea regimului, a suferit modificări repetate de sedii și de titulatură, a fost comasată cu Muzeul Simu, căzând într-un

¹² https://kulturgutverluste.de/sites/default/files/2023-06/Manual_0.pdf prezintă varianta în limba engleză a manualului; titlul în limba germană: *Leitfaden Provenienzforschung* (februarie 2025). Conferința 1945 – *The struggle over art. Cultural property between loss, relocation and restitution* (1945 – Lupta pentru artă. Proprietatea culturală între pierdere, relocare și restituire), organizată la Berlin de German Lost Art Foundation în zilele de 31 martie-1 aprilie 2025 și transmisă online în direct a inclus diverse studii de caz.

con de umbră și concentrându-se asupra ilustrării capitalei prin valorificarea operelor de artă care se încadrau noului său profil, București în arta plastică. A fost utilizată ca instrument de propagandă, organizând expoziții volante în fabrici și uzine, în gospodării colective, în școli, biblioteci și centre culturale, a contribuit la realizarea expozițiilor interregionale inițiate de autoritățile locale, dar și a unor expoziții omagiale, așa cum se practica în epocă, participând la reconfigurarea ideologică din perioada comunistă. Începând din 1975, Muzeul de Artă al Municipiului București *Anastase Simu*, care coordona și alte colecții artistice cu caracter memorial, a organizat expoziții personale ale artiștilor contemporani la Galeriile de Artă ale Municipiului București. După ce parcursese dramatic mutarea patrimoniului din clădirile complexului Muzeului Simu care se demolau în 1961, a stat mărturie a evacuării urgente a multor clădiri muzeale imediat după cutremurul din 1977, inclusiv imobilul care îi fusese alocat din Str. Biserica Amzei nr. 7-9. Patrimoniul, depozitat în condiții precare la Muzeul de Artă al Republicii și nu numai, a fost relocat în fostul sediu al Colecției de artă comparată Slătineanu, după dizlocarea Colecției Simu, în momentul înființării Muzeului Colecțiilor de Artă ca secție a Muzeului de Artă al R.S.R. în 1978. Muzeul de Artă al Municipiului București a fost reunit în 1984 cu Muzeul de Istorie al municipalității, în ton cu practica din epocă, axată pe alcătuirea unor instituții de tipul complexului muzeal.

Avem convingerea că lucrarea de față oferă suficiente argumente în favoarea ideii de continuitate a colecției de artă a capitalei din momentul înființării Pinacotecii Municipiului București în 1933 și până în perioada recentă, când autoritățile locale au achiziționat o clădire special dedicată pe Str. Lipscani nr. 18-20, în care urmează să fie deschisă o galerie reprezentativă pentru arta românească din secolele XIX-XX.

Cuvinte cheie: pinacotecă, muzeu de artă, colecție, donație, transfer, expoziție volantă, expoziție interregională, Pinacoteca Municipiului București, Muzeul Simu.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Surse primare:

Arhiva de artă a Muzeului Municipiului București

Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.)

Arhiva *Mihai Oroveanu*

Arhiva Muzeului Municipiului București

Arhivele Naționale ale României

Biblioteca Pinacotecii Municipiului București, Muzeului Municipiului București

Biblioteca Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”

Surse online

Arhiva Barbu Brezianu, *arhiva-brezianu.ro*

Arhiva Comisiunii Monumentelor Istorice, *arhivacomisiuniimonumentelor.ro*

L’Archivio Storico de La Biennale di Venezia, *asac.labiennale.org*

Biblioteca Digitală a Bucureștilor, *digitool.bibmet.ro*

Biblioteca Digitală Națională, *digitool.bibnat.ro*

București – Materiale de Istorie și Muzeografie, *bmim.muzeulbucurestiului.ro*

Bunuri culturale mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național, Institutul Național al Patrimoniului, *clasate.cimec.ro*

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), *cnsas.ro*

Europeana, *europeana.eu*

German Lost Art Foundation, *kulturgutverluste.de*

Imago Romaniae, Muzeul Național de Istorie a României, *imageromaniae.ro*

Internet Archive, *archive.org*

New Europe College (Colegiul Noua Europă), *nec.ro*

ProEuropeana, Biblioteca Digitală a Publicațiilor Culturale, *biblioteca-digitala.ro*

ResearchGate, *researchgate.net*

Revista ARTA, Uniunea Artiștilor Plastici din România, *revistaarta.ro*

Revista de artă și istoria artei, Muzeul Municipiului București, *muzeulbucurestiului.ro*

Revista Muzeelor, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, *culturadata.ro*

Studii și cercetări de istoria artei. Artă plastică, Institutul de Istoria Artei G. Oprescu, scia.ap.istoria-artei.ro

Cărți, articole și dicționare de specialitate:

„Achizițiile Pinacotecii Statului în perioada anilor 1864-1900”, în *Studii muzeale*, vol. V, Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, București, 1971

Anisescu, Cristina, Apostol, Daniela, Dumitrescu, Florin, Hentea, Călin, Nasui, Cosmin, Nasui, Oana, Vasile, Cristian, *Cultura de masă în „Epoca de Aur”: Cîntarea României & Cenacul Flacăra*, Voluntari, PostModernism Museum, 2019, ISBN 978-606-94719-3-7

Arendt, Hannah, *The Origins of Totalitarianism*, New York, Meridian Books, 1958 (*Originile totalitarismului*, traducere de Ion Dur și Mircea Ivănescu, București, Ed. Humanitas 2014 – ediția a III-a, ISBN 978-973-50-4328-5)

Badea-Păun, Gabriel, Barbu, Virginia, Beldiman, Ioana, et. al, *Artiștii români în străinătate (1830-1940). Călătoria, între formația academică și studiul liber*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2017

Badea-Păun, Gabriel, *Les Peintres roumains et la France (1834-1939)*, In Fine éditions d’art, 2019
Barbosa, Octavian, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Editura Meridiane, București, 1976
Bazin, Jérôme; Dubourg Glatigny, Pascal; Piotrowski, Piotr, *Art beyond Borders: Artistic Exchange in Communist Europe (1945–1989)*, Budapest - New York, Central European University Press, Leipzig Studies on the History and Culture of East-Central Europe, vol. III, ISBN: 978-963-386-083-0

Beldiman, Ioana, *Sculpturi franceze. Un patrimoniu resuscitat*, Editura Simetria, 2005

Beldiman, Ioana, *Sculptura franceză în România (1848-1931). Gust artistic, modă, fapt de societate*, Editura Simetria, 2005

Benera, Anca, Șerban, Alina (ed.), *București: Materie și Istorie. Monumentul public și distopiile lui*, Editura Institutului Cultural Român, 2011

Bednarik, Beatrice, „Opere de artă din colecții publice provenind din Donația Ioan I. Movilă”, în *Revista Muzeelor*, 1974. biblioteca-digitala.ro

Benedict, Cristian, „Galeria Universală – Secția Europeană”, în *București, muzee de artă*, Editura Meridiane, 1977

Botez, Mihai, *Intelectualii din Europa de Est. Un punct de vedere românesc*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1993, Ed. a II-a, București, Vremea, 2016, ISBN 973-9132-58-8

Brezeanu, Barbu, *Brâncuși în România*, Editura All, 1998

Bucureștii, Revista Muzeului Municipiului București, nr. 1, Atelierele Adevărul, 1935

Bucureștii, Revista Muzeului și Pinacotecei Municipiului București - A. Baltazar, 1880-1909, Tirajul – Institut de artă, grafice, legătorie și cartonage, București, 1936

Bucuța, Emanoil, „Colecția de artă Zambaccian”, în *Boabe de grâu*, anul IV, nr. 8, august 1933. digitoool.bibmet.ro

Bunescu, Marius, *Actele Fundației Anastase Simu*, Fondul Anastase Simu, București, 1944

Bunescu, Marius, *Însemnările unui pictor*, Editura Meridiane, București, 1965

Burcă, Teodor, „Donația Ioan I. Movilă”, *Calendarul Universul*, 1938. digitoool.bibnat.ro

Cărăbaș, Irina, *Realismul socialist cu fața spre trecut. Instituții și artiști în România: 1944-1953*, IDEA Design & Print Editură, Cluj, 2017, ISBN: 978-606-8265-50-6

Cărăbaș, Irina, Șotropa, Adriana (coord.), *Modernitățile artei românești: volum în onoarea Ioanei Vlasu*, Editura UNARTE, București, 2021, ISBN 978-606-720-146-8

Cârneli, Magda, *Artele plastice în România. 1945-1989. Cu o addenda 1990-2010*, Editura Polirom 2013, ISBN ePub 978-973-46-3772-0

Cebuc, Alexandru, „Muzeul Colecțiilor de Artă”, în *Revista ARTA*, an XXVI, nr. 1, 1979. biblioteca-digitala.ro

Culea, Gelu, *Artă, artiști, administrație în anii '80. Amintirile unui fost director la Fondul Plastic al Uniunii Artiștilor Plastici*, Ed. Compania, 2019, ISBN 978-606-680-022-8

Daiche, Petre, „George Severeanu – colecționar-muzeograf”, în *Revista Muzeelor*, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, nr. 6, 1971. biblioteca-digitala.ro

Dache, Petre, „Pinacoteca Municipiului București la început de drum (1933-1940)”, în *Materiale de Istorie și Muzeografie*, XII, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, 1997. bmim.muzeulbucurestii.ro

„Donațiunea Filip Marin”, în *Bucureștii, Revista Muzeului Municipiului București*, nr. 2, Atelierele Adevărul, 1935

Donațiunea Muzeului A. Simu, Tiparul Imprimeriei Fundației Culturale Principele Carol, București, 1927

Dracopol-Ispir, Lucia, *Pictorul Negulici, 1812-1851*, București, 1939

Dracopol-Ispir, Lucia, *Pictorul revoluționar I.D. Negulici, 1812-1851*, Cu prilejul aniversării de 150 ani de la naștere, Sfatul Popular al Regiunii Ploiești, Muzeul Regional de Istorie și Muzeul regional de Artă [1963]. biblioteca-digitala.ro

Drăghia, Dan; Lăcătușu, Dumitru; Popescu, Alina; Preda, Caterina; Stoenescu, Cristina, *Uniunea Artiștilor Plastici din România în documente de arhivă*, București, Editura Universității București, 2016, ISBN 978-606-16-0779-2. researchgate.net

Dumitriu, Simona, „Expoziții oficiale și alternative în arta românească a deceniilor '70–'90. Un exercițiu de călătorie în timp”, în *Arta în România între anii 1945–2000: o analiză din perspectiva prezentului*, de Mădălina Brașoveanu, Irina Cărăbaș, Adriana Copaciu, ...; coord.: Călin Dan, Iosif Király, Anca Oroveanu, Magda Radu, Editura UNArte, 2016, ISBN 978-606-720-061-4. nec.ro

Florescu, George D., „Muzeul Municipal al orașului București”, în *Boabe de grâu*, anul II, nr. 10-11, 1931. digitoool.bibmet.ro

Georgescu, Florian, Dache, Petre, „Muzeul de istorie a municipiului București la a 50-a aniversare”, în *Materiale de Istorie și Muzeografie*, VIII, Muzeul de Istorie a Municipiului București, 1971. bmim.muzeulbucurestiului.ro

Georgescu, Florian, Cernovodeanu, Paul I., *Muzeul de Istorie a Orașului București*, Sfatul Popular al Capitalei R.P.R., Muzeul de Istorie a Orașului București, 1960

Georgescu, Dr. Florian; Panait I., Panait; Dache, Petre, *Muzeul de Istorie a Municipiului București, 1921-1971*, Muzeul de Istorie a Municipiului București, 1971

Ghiu, Daria, *În acest pavilion se vede artă. România la Bienala de Artă de la Veneția*, IDEA Design & Print Editură, Cluj, ISBN: 978-606-8265-32-2

Grafica militantă românească, Ed. Meridiane, București, 1963

Ghigeanu, Mădălin, *Curentul Mediteranean în arhitectura interbelică românească*, Editura Vremea, 2022, ISBN 978-606-081-135-0

Groys, Boris, *Stalin - Opera de artă totală*, IDEA Design & Print Editură, Cluj, ISBN: 978-973-7913-55-5

Gundestrup, Bente, „From the Royal Kunstkammer to the Modern Museums of Copenhagen” în *The Origins of Museums: The Cabinet of Curiosities in Sixteenth- and Seventeenth-Century Europe*, editat de Oliver Impey și Arthur Macgregor, House of Stratus, London, 2001. archive.org

Han, Oscar, *Bourdelle au Musée Simu*, Tipografia Ramuri, 1931

Iacob, Angelica, „Aspecte inedite ale expoziției Muzeul Simu și Pinacoteca București”, *Contemporanul*, septembrie 2020, nr. 9 (822)

Iacob, Angelica, „Premiile Anastase și Elena Simu”, *Contemporanul*, septembrie 2021, nr. 9 (834)

Iacob, Angelica, „Restituiri: documente inedite din corespondența Anastase Simu”, în *Revista de artă și istoria artei*, Nr. 2, Editura Muzeului Municipiului București 2019. muzeulbucurestiului.ro

Ilie, Cornel Constantin (coord.), *Stațiunile Balneoclimaterice Românești. Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în cadrul proiectului Imago Romaniae, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2012

Instrucțiuni referitoare la inventarierea patrimoniului public Nr. 27.400 din 31 Iulie 1948, revăzute și completate pentru unitățile de inventariere, Ministerul Finanțelor, Direcția Generală a Bugetului și Contabilității Generale a Statului, Direcția Inventarul Avuțiilor Publice, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, București, 1948

Ionescu, Adrian-Silvan, *Învățămintul artistic românesc, 1830-1892*, Editura Meridiane, București, 1999, ISBN 973-33-0390-9

Ionescu, Adrian-Silvan (coord.), *Repertoriul expozițiilor de Artă Românească din București, 1865-1918*, Academia Română, Institutul de Istoria Artei G. Oprescu, Editura Vremea, București, 2019, ISBN 978-973-645-916-0

Ionescu, Grigore, *București, ghid istoric și artistic. Cu 157 de ilustrații în text și 5 planuri afară din text*, Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol II, București, 1938

Ionescu, Mălina, „O cronologie a muzeelor de artă din România (1790-2016)”, în *Revista ARTA*, „Dosar: Muzeu în post-tranziție”, nr. 28-29, Uniunea Artiștilor Plastici din România, 2017, ISSN 0004 3354

Ioniță, Ionel, *Muzeu memoriale și colecții bucureștene în perioada 1945-2000*, Editura Domini Serv, 2009, ISBN 978-606-92153-0-2

Ilie, Cornel Constantin, *Regimul comunist și muzeele din România*, Muzeul Național de Istorie a României, Editura Dobrogea 2013, ISBN 978-606-565-072-5

Iliescu, Leontin, „O pinacotecă a municipiului București – Donațiunea văduvei maestrului Filip Marin – Un început cu minunate perspective de viitor”, în *Universul*, Anul XLIX, nr. 211, 3 august 1932

Jianou, Ionel, *Les Artistes roumains en Occident. Antologie rédigée par Ionel Jianou, Gabriela Carp, Ana Maria Covrig, Lionel Scantéyé*, American Romanian Academy of Arts and Sciences, Washington D.C., după versiunea publicată în Franța, noiembrie 1986, ISBN 0-912131-00-5

Juvara-Minea, Ruxandra, *Participarea României la Bienala de la Veneția*, Editura Vremea, București, 2000

Lahovari, George Ioan, Bratianu, General C.I., Tocilescu, Grigore G., *Marele dicționar geografic al României*, Societatea Geografică Română, 1898. digitool.bibmet.ro

Marinescu, Delia, „Pinacoteca Municipală – o pasăre Phoenix”, în *Muzeul Municipiului București. Un muzeu se deschide către public*, Editura Muzeului Municipiului București, 2017

Maxy, M.H., „Muzeele noastre în trecut și astăzi”, în *Studii muzeale*, Muzeul de Artă al Republicii Populare Române, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957

Măciucă, Ana Maria, Olariu, Elena, „Pinacoteca Muzeului Municipiului București” în *Revista Muzeelor*, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală (INCFC), 2019, ISSN 1220-1723, ISSN-L 1220-1723. culturadata.ro

Mihalache, Marin, *Ghidul muzeelor din România*, Editura pentru Turism, București, 1972

Monitorul comunal al Primăriei București, Anul III, No. 16, mercuri, 26 (8) aprilie 1878; No. 17, joiu, 4 (16) maiu 1878; No. 20, vineri, 19 (31) maiu 1878. digitool.bibmet.ro

Monitorul comunal al Municipiului București, Anul LVII, No. 8, Duminecă, 28 Februarie 1932; No. 43, Duminecă, 30 Octombrie 1932. digitool.bibmet.ro

Monitorul comunal al Municipiului București, Anul LVIII, No. 24, Duminecă, 11 Iunie 1933; No. 40, Duminică, 1 Octombrie 1933; No. 44, Duminică, 29 Octombrie 1933. digitool.bibmet.ro

Monitorul comunal. Primăria Municipiului București, Anul LXIII, Nr. 5, Duminică, 30 Ianuar. 1938; Nr. 32, Duminică, 7 August 1938. digitool.bibmet.ro

Monumente și muzee, Buletinul Comisiei științifice a muzeelor și monumentelor istorice și artistice, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, nr. I

Muzeele capitalei. Arte plastice și etnografice, Editura Științifică, București, 1966

Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism. 1948-1964*, vol. I, Editura Cartea Românească, 2010, ISBN ePub: 978-973-46-2617-5

Normativ pentru proiectarea muzeelor de știință și artă, Comitetul de Stat pentru Arhitectură și Construcții al Consiliului de Miniștri, nr. 129-55, Editura de stat pentru arhitectură și construcții, 1955

Octavian, Tudor, *Pictori români uitați*, Noi Media Print, 2003, ISBN 973-7959-02-7

Olariu, Elena, „Îmbogățirea colecțiilor de artă în cadrul Muzeului Municipiului București (donații și oferte de dar manual), 2019-2021” în *Revista de Artă și Istoria Artei*, nr. 4, Editura Muzeului Municipiului București, 2022

Olariu, Elena, „Îmbogățirea colecțiilor de artă în cadrul Muzeului Municipiului București (donații și oferte de dar manual), 2022-2023” în *Revista de Artă și Istoria Artei*, nr. 5, Editura Muzeului Municipiului București, 2023

Oprea, Petre, *Jurnalul unui muzeograf principal (1961-1966)*, Ed. Maiko, București, 2000, ISBN 973-99427-4-1

Oprea, Petre, *Colecționari de artă bucureșteni*, volum editat de Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național a Municipiului București, București, 2007

Oprescu, George, „Îndrumarea în muzeu”, *Scînteia*, Nr. 6590, 1965

Oprescu, George, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, Ed. Meridiane, București, 1984

Oprescu, George, „Iunie 1937: Reorganizarea Muzeului Simu; premiile naționale” și „Iunie 1938: comemorarea lui Grigorescu”, în *Doi ani de critică artistică. Note și impresii*, 1939, Biblioteca Digitală a Bucureștilor. digitoool.bibmet.ro

Paradais, Claudiu, *Valori ale picturii românești în Muzeul de Artă din Iași*, Comitetul pentru Cultură și Artă al Județului Iași, 1970

Pavel, Amelia, „Muzeul București în arta plastică și colecția Simu”, în *Muzeele capitalei – arte plastice și etnografice*, Editura Științifică, București, 1966

Pelin, Mihai, *Deceniul prăbușirilor (1940-1950). Viețile pictorilor, sculptorilor și arhitecților români între legionari și staliști*, Ed. Compania, 2005, 2016, ISBN 973-7841-03-4

Petrovici, Vasile, *Dicționarul colecționarilor de artă din România*, Editura Corint, București, 2011, ISBN 978-973-135-602-0

Popescu, Claudia, *Tehnologii digitale în muzeele contemporane*, Editura Universitară Ion Mincu, București, 2022, ISBN 978-606-638-266-3

Popescu, Claudia, „A fost odată pe Magheru... Muzeul Simu”, în *Caietele muzeului* nr. 3 / 2019, Universitatea de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu, București, 2019

Popa, Ioan, Predescu, Simona, *Vindecări miraculoase: Theodor Aman și Ștefan Luchian: adevăruri neștiute, dezvăluiri despre viața operelor lor*, Editura Muzeului Municipiului București, 2017, ISBN 978-606-8717-14-2

Postolache, Dana, Cruceru, Florica, Darida, Ioan, *Dicționarul artiștilor din spațiul românesc: 1700-1920: pictori, sculptori, gravori, zugravi, iconari, scenografi, decoratori, istorici de artă*, 2 Vol., Editura ACS, 2019, ISBN 978-606-93583-2-0

Van Praët, Michel, "The Modernity of the Museum: Sharing and Creating Knowledge Through Confrontation with the Material Evidences of the Past and the Present", în *Museum International*, 71:1-2, ISSN: 1350-0775 (Print)

Preda, Caterina (editor), *The State Artist in Romania and Eastern Europe: The Role of the Creative Unions*, București, Ed. Universității din București, 2017

Predescu, Magda, *Utopie și heterotopie în arta din România anilor 1950-1970. Variațiile canonului artistic*, IDEA Design & Print Editură, Cluj, ISBN 978-606-8265-57-5

Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Ed. Politică, București, 1975. cnsas.ro

Revista Muzeelor – Volumul 1 / 2019 – Muzeele ca platforme culturale: viitorul tradiției | Studii de audiență și profiluri de vizitatori, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală (I.N.C.F.C.), 2019, ISSN 1220-1723, ISSN-L 1220-1723. culturadata.ro

Rădulescu, Mihai Sorin, „Un european: Anastase Simu la un secol și jumătate de la naștere”, în *București - Materiale de Istorie și Muzeografie*, XIX, Muzeul Municipiului București, 2005. bmim.muzeulbucurestiului.ro

Severeanu, George, „Primul cuvânt”, în *Bucureștii, Revista Muzeului și Pinacotecei Municipiului București*, no. I, 1935

Soroceanu, Tache, „Pinacoteca Statului”, în *Boabe de grâu*, An I, nr. 4, iunie 1930. digitoool.bibmet.ro

Șerban, Mihnea, „The Annual State Exhibition of Fine Arts”, în *Arts in the Rumanian People's Republic*, nr. 10, 1955

Șorban, Raul, Nanu, Adina, Constantin, Paul, Schileru, Eugen, *100 de ani de la înființarea Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, 1864 - 1964*, Editura Meridiane, 1964

Șotropa, Adriana, *Visuri și himere. Ecouri simboliste în sculptura românească modernă*, Editura Compania, București, 2009

Șotropa, Adriana, *La tentation du symbolisme dans l'art roumain. Promoteurs, formes, discours*, Collections Art & Société, Presses Universitaires de Rennes, 2017

Ștefănescu, Aristide, *Ghidul Muzeelor*, Editura Sport-Turism, București, 1984

Teodorescu, Doina, „Achizițiile Pinacotecii Statului (II) 1864-1900”, în *Studii muzeale*, vol. VII, Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, 1974

Teodorescu, Virgiliu Z., „Contribuții la cunoașterea activității sculptorului Theodor Burcă”, în *Materiale de Istorie și Muzeografie*, Editura Muzeului Municipiului București, Nr. XXII, 2008. bmim.muzeulbucurestiului.ro

Tzigara-Samurcaș, Al., Inspector general al muzeelor, *Muzeografie românească cu 31 ilustrații*, București, 1936

Uniunea Artiștilor Plastici din România în documente de arhivă, ed. de documente elaborată de Dan Drăghia, Dumitru Lăcătușu, Alina Popescu, Caterina Preda, Cristina Stoenescu, Editura Universității din București, 2016, ISBN 978-606-16-0779-2

Verdery, Katherine, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, Ed. Humanitas, 1994, ISBN 973-28-0395-9

Vasile, Cristian, *Literatura și artele în România comunistă, 1948-1953*, Ed. Humanitas, 2010 (ediția print), 2013 (ediția digitală), ISBN ePub 978-973-0-4224-0

Vasile, Cristian, *Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej*, București, Ed. Humanitas, 2011 (ediția print), 2013 (ediția digitală), ISBN ePub 978-973-0-4222-6

Vasile, Cristian, „Artă și politică în primii ani postbelici: câteva reflecții privitoare la planul comunist de reorganizare a muzeelor”, în *Revista de artă și istoria artei* nr. 5, Editura Muzeului Municipiului București, 2023. muzeulbucurestiului.ro

Vida, Mariana, „Artele plastice la București în perioada neutralității (iulie 1914 - august 1916)”, în *Studii și Cercetări de Istoria Artei. Artă plastică*, Serie nouă, Tomul 12 (56), 2022. scia.ap.istoria-artei.ro

Vlasie, Ioana (coord.), *Dicționarul sculptorilor din România, Secolele XIX–XX*, 2 Vol., Academia Română, Institutul de Istoria Artei „George Oprescu”, Editura Academiei Române, București, 2011, 2012. arhiva-breziianu.ro

Voinescu, Teodora, *Gheorghe Tattarescu – 1818-1894, Din lucrările Seminarului de Istoria artei, della Universitatea din București sub direcțiunea profesorului G. Oprescu*, Academia Română, Publicațiunile Fondului Elena Simu IV, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională București, 1940

West, W. Richard, „Cultural Interpretation in the 21st Century: Transformational Changes in Museum Practice”, în *The Museum Definition as the Backbone of Museums, Museum International*, în *The Museum Definition as the Backbone of Museums - Museum International*, International Council of Museums (ICOM) and Taylor & Francis Routledge, Vol. 71, No. 281-282, 2019

Zambaccian, K.H., *Pagini despre artă*, Editura Meridiane, București, 1965

Cataloage, ghiduri, albume și repertorii:

10 ani de creație plastică, 1947-1957, în cadrul Lunii Culturii, Săptămânii Artelor Plastice și a Muzeelor, organizată în Sălile Muzeului Simu și Casei-Muzeu Simu de către Muzeul de Artă al R.P.R., București, 1957

Anghel, Constina, Vida, Mariana, *Repertoriul picturii românești moderne, secolul al XIX-lea*, vol. I-III, Muzeul Național de Artă al României, București, Galeria de Artă Românească Modernă, Editura Muzeului Național de Artă al României, București, 2015, 2016 și 2018

Antoine Bourdelle (1861-1929) vector al modernității: București-Paris, o prietenie franco-română, catalog expoziție, Editura Muzeului Național de Artă al României, 2006, ISBN (10) 973-87444-9-0; ISBN (13) 973-87444-9-3

Artele plastice în România după 23 august 1944, volum îngrijit de Acad. G. Oprescu, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959

Arta plastică în Republica Populară Română, 1944-1954, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, s.a.

Arta Brașoveană Postbelică, 1945-1989, Repere din colecția Muzeului de Artă Brașov, catalog coordonat de Radu Popică, Editura Muzeului de Artă Brașov, 2015, ISBN 978-606-8735-06-1

Artă pentru popor? Plastica oficială românească între 1948-1965, București, Enache, Monica, Muzeul Național de Artă al României, 2016, ISBN 978-606-8029-54-2

Artistul și puterea. Ipostaze ale picturii românești în perioada 1950-1990, catalog de Ruxandra Garofeanu, Dan Hăulică și Paul Gherasim, București, ArtSociety, 2012, ISBN 978-973-0-13816-1

Artiști din trecut oglindind Bucureștii de altă dată, Muzeul Bucureștii în arta plastică, tipărit la Combinatul Fondului Plastic, 1964

București – de la urbea patriarhală la capitala marilor înfăptuiri, catalog expoziție, Palatul Suțu, București, 2017, Editura Muzeului Municipiului București, ISBN 978-606-8717-19-7

Catalogul expoziției de grafică dedicată celei de a 25-a aniversări a Republicii Socialiste România, București, Sălile Muzeului Simu, decembrie 1972, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, Muzeul de Artă al Municipiului București A. Simu și Uniunea Artiștilor Plastici

Catalogul Expoziției Oficiale, 1909, Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor, București, Inst. De Arte Grafice Carol Göbl Srl, 1909

Catalogul Galeriei Naționale publicat de Ministerul Culturii – Muzeul de Artă al R.P.R., Editura de Stat pentru Literatură și Artă

Catalog Muzeul A. Simu, cu o introducere de Theodor Cornel, București, Tipografia Cooperativă „Poporul”, Bulevardul Elisabeta 27, 1910

Costescu, Eleonora, *Gabriel Popescu*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955

De la Școala de Belle-Arte la Academia de Arte Frumoase: artiști la București: 1864-1948: catalog expoziție Muzeul Național de Artă al României, texte de Ioana Beldiman, Nadia Ioan Fîciu, Oana Marinache; pref.: Cătălin Bălescu, Roxana Theodorescu, București, Editura UNARTE, 2014

Eustațiu Stoenescu: portretistul aristocrației, catalog coordonat de Ioana Ciocan, texte de Angelica Iacob, Elena Olariu, București: Editura Universității din București - Bucharest University Press, 2024, ISBN 978-606-16-1479-0

Expoziția 1907. Pictură, sculptură, grafică, documente, Sala Dalles, martie-aprilie 1957, organizată de Muzeul de Artă al R.P.R. și Muzeul de Istorie a P.M.R., la aniversarea a 50 de ani de la răscoalele țărănești din 1907

Expoziția Anuală a Artelor Plastice (pictură, sculptură grafică), 1953, Ministerul Culturii, Editura de Stat pentru Literatură și Artă

Expoziția Anuală de Stat a Artelor Plastice (pictură, sculptură, grafică), 1954, Ministerul Culturii, Editura de Stat pentru Literatură și Artă

Expoziția centenarului pictorului Nicolae Grigorescu, sub înaltul patronaj al M.S. Regele Carol II, 1838-1938, Academia Română și Municipiul București, 12-30 iunie 1938, București

Expoziția Interregională de Pictură, Sculptură și Grafică, decembrie 1955-ianuarie 1956, Sfatul Popular al Capitalei R.P.R.

Expoziția Regională de Pictură, Sculptură și Grafică, ianuarie-februarie 1962, Sfatul Popular al Capitalei și Uniunea Artiștilor Plastici, tipărit de S.P.C. Ind. Locală Întrep. Poligrafică Gutenberg

Expoziția de Stat de Arte Plastice, august-septembrie 1959, Ministerul Învățământului și Culturii și Uniunea Artiștilor Plastici, Întreprinderea Poligrafică nr. 4 – București

Gabriel Popescu, 1866-1937, expoziție retrospectivă, Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, catalog de Stela Ionescu, București, 1969

Galeria Națională, Catalog, Ministerul Culturii, Muzeul de Artă al RPR, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, s.a.

Galeria Universală, Catalog, Ministerul Culturii, Muzeul de Artă al RPR, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, s.a.

Ghidul Galeriei de Artă Europeană, text de Ioana Beldiman, Muzeul Național de Artă al României, 2000

Grupul plastic Flacăra al pictorilor și sculptorilor din U.S.A.S.Z., catalog de expoziție, 11-25 aprilie 1948, Sălile Fundației Dalles

Iacob, Angelica, „Relația colecționarilor Anastase și Elena Simu cu Antoine Bourdelle”, în catalogul expoziției *Între România și Franța: un parcurs plastic remarcabil*, Editura Muzeului Municipiului București, 2024, ISBN 978-606-8717-76-0

Iacob, Angelica, „Tematica rurală în expozițiile Pinacotecii București”, în catalogul expoziției *Lumea satului în pictura românească*, Editura Muzeului Municipiului București, 2023, ISBN 978-606-8717-54-8

Iacob, Angelica, „Opere semnate de femei artiste în patrimoniul Pinacotecii București”, în *Centenarul femeilor în arta românească*, vol. 3, *Artiste uitate din România: cercetări și studii despre contribuția femeilor la istoria artei românești*, Editura PostModernism Museum, 2021, ISBN 978-606-94719-6-8

Ioja, Erica, Ilie, Cornel-Constantin, *În jurul Atacului de la Smârdan. Pictori ai Războiului de Independență în colecția MNIR*, catalog expoziție, Editura MNIR, București, 2023

Ionescu, Adrian-Silvan (coord.), *Repertoriul expozițiilor de artă românească din București: 1865-1918*, Editura Vreamea, București, 2019, ISBN 978-973-645-916-0

Lena Constante. Biografie, tapiserie, icoane, ilustrații, desene din închisoare, album, Editura Institutului Cultural Român, 2005

Maeștri ai picturii universale în muzeele din România, prefață de G. Oprescu, ediția a III-a revăzută, Editura Meridiane, București, 1963

Muzeul A. Simu și Casa-Simu-Muzeu, catalog, Fondul Anastase Simu, București, 1937

Muzeul Colecțiilor de Artă, text de Alexandru Măciucă, Editura Muzeul Național de Artă al României, București, 2013, ISBN 978-606-8029-22-1

Muzeul K.H. Zambaccian, catalog, Comitetul pentru Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, 1973

Muzeul Zambaccian, catalog, Ministerul Artelor, București, 1947

Natura statică în arta plastică românească, catalog, Muzeul de Artă al Municipiului București Anastase Simu, București, 1977

Normativ pentru proiectarea muzeelor de știință și de artă, publicată de C.S.A.C., nr. 129-55, Editura de stat pentru arhitectură și construcții, București, 1955

Pia Massaci: Restituire, un parcurs subiectiv, catalog expoziție, ArtMoves în parteneriat cu Muzeul Municipiului București, București, 2022, ISBN 978-973-0-37425-4

Pictori copişti în Galeria Regelui Carol I, catalog, Muzeul Național Peleş, Sinaia, 2014

Pinacoteca Bucureştiului. Un proiect interbelic, catalog expoziție Palatul Suţu, Muzeul Municipiului Bucureşti, 2016

Pinacoteca Bucureşti. Repertoriu de pictură, vol. I-II, Editura Muzeului Municipiului Bucureşti, 2017 şi 2022

Pinacoteca Municipiului Bucureşti – Catalog, Atelierele Ziarului Universul, 1940

Pinacoteca Statului, Ministerul Instrucţiunii Publice, Ateneul Român, 1930

Popescu, Aura, Dobre, Vasile, *Muzeul Gheorghe Tattarescu: repertoriul de pictură*, Editura Muzeului Municipiului Bucureşti, 2014

Repertoriul de cruci ferecate şi sculptură miniaturală postbizantină din colecţia Muzeului Naţional de Artă al României, studiu introductiv: Lucreţia Pătrăşcanu, Editura Muzeul Național de Artă al României, 2024, ISBN 978-630-6629-01-5

Repertoriul graficii româneşti din secolul al XX-lea, P, vol. V, Muzeul Național de Artă al României, Cabinetul de Desene şi Gravuri, Bucureşti, 1998

Salonul Oficial – pictură şi sculptură, catalog, Ministerul Culturii Naţionale şi al Cultelor, Direcţia Artelor, Fundaţia Dalles, Bulevardul Brătianu, mai 1944

Salonul Oficial – pictură şi sculptură, catalog, Ministerul Artelor, Fundaţia Dalles, Bulevardul Brătianu, iunie-iulie 1945

Sculptorul Burcă, Catalog editat de sculptorul Burcă, în scopul promovării produselor sale artistice, 1926

Seducție și triumf în artă. Femei-artist în România, catalogul expoziției de la Art Safari, 16-26 septembrie 2021, ARCUB Hanul Gabroveni, Editura Muzeului Municipiului București, 2021, ISBN 978-606-8717-45-6

Societatea Tinerimea Artistică, catalog ilustrat, A cincea expozițiune a Soc. „Tinerimea Artistică” sub înaltul patronagiu al A.S.R. Principesa Maria, Palatul Ateneului, București, 12 martie-1 mai 1906

Șuteu, Greta, *Aman – pictorul. Repertoriul de pictură al Muzeului Theodor Aman*, Editura Muzeului Municipiului București, 2017

Tinerimea artistică, Catalog, A șaptea expoziție de pictură și sculptură a Soc. Tinerimea artistică, sub înaltul patronagiu al A.S.R. Principesa României, Palatul Ateneului, București, 9 martie - 1 mai 1908

Tzigara-Samurcaș, Al., *Catalogul Muzeului Aman*, Ministerul Cultelor și Artelor, Minerva, institut de arte grafice și editură, București, 1908

Universul picturii. Pinacoteca Municipiului București, catalog expoziție deschisă la Palatul Parlamentului, Sala de expoziții Constantin Brâncuși, august-septembrie 1999, București, Editura Monitorul Oficial, 1999

Pliante, broșuri, afișe expoziții:

Bucureștiul de altădată văzut de trei artiști plastici: Scheletti Al. Pointevin, Phoebus Alexandru, Olarian Mircea, 10-30 septembrie 1972, Parcul de Cultură Herăstrău – pavilioanele A și B, intrarea din Str. Aviatorilor, expoziție organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, Muzeul Simu

Constantin Pauleț, 1964, expoziție personală, text introductiv Mircea Deac

Corneliu Baba – Atelier, Palatul Suțu, 15 septembrie - 17 octombrie 2021, Muzeul Municipiului București

Curiozități arhitectonice bucureștene: Gheorghe Leahu, Sala de Conferințe a Muzeului Dr. Nicolae Minovici, 28 august - 3 noiembrie 2019, Muzeul Municipiului București

Donația Beldiman: Hortensia Masichievici-Mișu – Gravura ca pasiune, Palatul Suțu, 10 august - 9 octombrie 2022, Muzeul Municipiului București

Donația Ioana și Alexandru Beldiman: Colecția Nicolae (Nicholaus) Mișu și Fondul Familiei Beldiman, Palatul Suțu, 22 septembrie - 29 octombrie 2023, Muzeul Municipiului București

Expoziția omagială dedicată Anului Internațional al Femeii, august 1975, Galeriile de Artă ale Municipiului București, Str. Academiei nr. 15, expoziție organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, Muzeul de Artă al Municipiului București A. Simu

Expoziție retrospectivă de grafică militantă Iulian Olariu, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, București, 1972

Grafica militantă, Muzeul de Artă Constanța, 1972, catalog tip pliant de Florica Postolache

Expoziția de grafică dedicată celei de a 25-a aniversări a Republicii Socialiste România, decembrie 1972, Muzeul de Artă al Municipiului București A. Simu și Uniunea Artiștilor Plastici

Expoziția Permanentă Bucureștii în Arta Plastică, Sfatul Popular al Capitalei, s.a. [1958]

Margareta Sterian. Realism magic – Ipostaze, Palatul Suțu, 27 octombrie - 5 decembrie 2021, Muzeul Municipiului București

Portret: expoziție de pictură, grafică și sculptură din patrimoniul colecției Krikor H. Zambaccian, iunie-iulie 1978, Galeriile de Artă ale Municipiului București, Str. Academiei nr. 15, expoziție organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, Muzeul de Artă al Municipiului București

Primăvara culturală bucureșteană, ediția a IV-a, 3-9 mai 1976, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București

Sterian, expoziție organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, Muzeul de Artă al Municipiului București A. Simu, s.a. [1975]